

Nr 246.

Av herr **Norman**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av den årliga lästiden vid folkskolan m. m.

Redan i samband med frågan om lönereglering för folk- och småskolans lärare vid 1937 års riksdag syntes det vara klart för de flesta, att en enhetlig tjänstgöringsskyldighet med därav följande enhetlig lönesättning för lärarkåren ur olika synpunkter vore eftersträfvansvärd. Departementschefen uttalade såsom önskvärt, att en enhetlig lönesättning komme till stånd genom undervisningstidens successiva förlängning. Statsutskottet anförde, att det delade departementschefens uppfattning om önskvärdheten av en förlängd lästid, och förklarade sig vara i princip ense med de motionärer, som förordade en utsträckning av tjänstgöringstiden till 39 veckor. För den skull föreslog utskottet, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla "om utredning och förslag till sådan jämkning i åliggandena för lärare vid folk- och småskolor, att tjänstgöringstiden för dessa lärare utsträcker till 39 veckor".

De pedagogiska, sociala och lönetekniska skäl, som tala för en dylik allmän utökning av undervisningstiden, skola här icke upprepas. De ha blivit belysta vid olika tillfällen; nu senast av 1937 års folkskolutredning och av dess betänkande föranledda särskilda utlåtanden.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 149 till innevarande års riksdag säger sig departementschefen alltjämt kunna ansluta sig till tanken på en etappvis skeende övergång till enhetlig lästid trots anförda betänkligheter däremot, såvitt icke genomförandet av sjunde skolåret nu försvårat sådana generella bestämmelser. Det måste emellertid fästas stort avseende vid att skoldistriktet på senare tid i glädjande omfattning spontant befordrat undervisningen i skoldistriktet genom att utsträcka lästiden.

När departementschefen alltså stannar vid att föreslå riksdagen fastställa en minimilästid av $36\frac{4}{7}$ veckor, kan det således inte anses innebära något annat än en övergångsform mot 39 veckor. Från denna utgångspunkt torde icke någon mera berättigad anmärkning kunna resas mot den kungl. propositionen, då såväl de sakkunnigas betänkande som departementschefens förslag äro värdefulla bidrag i strävandena för en förbättrad och rationell folkundervisning i riket.

Men genom den kungl. propositionen ställes fastställandet av tidpunkten för genomförandet av den sista etappen (minimilästid 39 veckor) på framtiden. De skäl, som nu föranlett departementschefen att underlåta att i ett sammanhang föreslå utsträckning av lästiden till 39 veckor, borde icke med hänsyn till hans intresse för frågans definitiva lösning hindrat honom föreslå lämplig

tidpunkt för denna. Om alltså den kungl. propositionen såsom medel att skapa en övergångsform mot en till 39 veckor utsträckt enhetlig lästid icke kan giva anledning till erinran från skolans sida, framstår det dock såsom synnerligen betydelsefullt, att även tidpunkten för den sista etappens genomförande nu fastställles. Naturligtvis kan valet av sådan tidpunkt bli föremål för diskussion. Skolöverstyrelsen har uttalat, att en till 39 veckor utsträckt lästid borde tillämpas från och med läsåret 1942—1943. Detta finner Kungl. Maj:t mindre lämpligt, enär skoldistriktet kunna från den tiden mot sin vilja av Kungl. Maj:t åläggas att införa sjuårig folkskola. Invändningen torde sakna betydelse, om inte Kungl. Maj:t har för avsikt att vid sagda tidpunkt mera allmänt *ålägga* skoldistriktet att införa sjunde årsklass. Med hänsyn till frågan om sjunde skolåret kan man t. o. m ifrågasätta, om icke 1948 vore lämplig tidpunkt att vid planläggning av skolväsendets organisation i ett sammanhang till övervägande upptaga frågan rörande årlig lästid, sjuårig folkskola, skolväsendets centralisering, behovet av lärosalar o. s. v. Därför borde för möjliggörande av sådan enhetlig handläggning av ärendena kunna medgivas samma övergångstid för införande av 39 veckors årlig lästid som beträffande genomförandet av sjuårig folkskola. Men av många skäl synes emellertid den 1 juli 1942 vara den lämpligaste tiden, då den enhetliga lästiden borde utan genomgripande organisatoriska förändringar och för relativt små kostnader kunna slutgiltigt genomföras.

Den 1 juli 1942 träder bestämmelsen om 39 veckors tjänstgöringsskyldighet för småskolans lärare i kraft. Om man utgår ifrån, att de av 1937 års folkskolutredning för läsåret 1938—1939 gjorda beräkningarna kunde tillmätas bevisvärde även för 1942, komme efter den 1 juli 1942 100 % av småskolans lärare och 62,3 % av folkskolans lärare att ha en tjänstgöringsskyldighet av 39 veckor. Då man emellertid kan våga hoppas, att ytterligare skoldistrikt under mellantiden övergått till 39 veckor, bör procenten av de vid 36 $\frac{4}{7}$ veckors tjänstgöringsskyldighet kvarstående vara *mindre* än 37,7 av folkskolstadiets lärare. En slutgiltig bestämmelse om enhetlig lästid kommer alltså att efter bifall till nu föreliggande proposition endast omfatta en tämligen liten del av landets lärarkår, och merkostnaderna för budgetåret 1942—1943 kunna beräknas till lägre belopp än 1,900,000 kronor. Genom ett dylikt beslut kan kompensations-tjänstgöringen ordnas på ett tillfredsställande sätt och statsmakterna liksom kommunerna beredas ökade möjligheter att ordna skolväsendet rationellt, bl. a. genom fullt utnyttjande av befintliga lärarkrafter.

Enligt 1937 års folkskolutredning beräknas 88,6 % av landets A-skolor ha genomfört 39 veckors lästid läsåret 1938—1939 medan motsvarande siffror för B2-skolor endast är 37,5 %, för B3-skolor 36,4 % och för de halvtidsläsande C1-skolorna 11,9 %. Av denna de sakkunnigas utredning framgår med all tydlighet, att frågan om enhetlig lästid i hög grad är ett landsbygdens problem. Det är klart, att svårigheterna kompliceras på grund av de ofta långa

skolvägarna, lokala förhållanden o. dyl., men kvar står dock otvetydigt, att de sämsta skolformerna med de minsta möjligheterna att tillgodose allmänhetens berättigade krav på god skolunderbyggnad också ha den kortaste lästiden — fast de på grund av växellov, halvtidsläsning och nu föreslagen differentierad undervisning vid sidan av flerklasssystemet borde haft längre. Det förhållandet, att 39 veckors lästid i så liten utsträckning som hittills frivilligt genomförts i de allra sämsta skolformerna, typiska för den glest befolkade landsbygden, tyder på att kvalitetsmotsättningarna mellan å ena sidan städer, bruk och större samhällen samt å andra sidan den glest befolkade landsbygden komma att kvarstå. Denna skillnad kan icke avsevärt utjämnas med mindre än att enhetlig lästid slutgiltigt genomföres.

Därest riksdagen stannar vid de i kungl. propositionen föreslagna bestämmelserna, överlämnas alltjämt för obestämd tid framåt åt skoldistriktet att frivilligt bestämma om en till 39 veckor utsträckt lästid. Alltjämt kommer man att sakna möjlighet till enhetliga bestämmelser för vårt skolväsende, liksom det ock alltjämt öppnas möjligheter för skoldistrikt med den längre lästiden att begränsa denna till 36 ⁴/₇ veckor.

Genom de i föreliggande proposition föreslagna bestämmelserna om differentierad undervisning och med hänsyn till skolöverstyrelsens anvisningar om särskilda åtgärder vid lång skolväg, vid målsmäns behov av arbetshjälp o. d. ha ock skapats ökade möjligheter för statsmakterna att genom generella bestämmelser utsträcka lästiden.

Med stöd av det anförda får jag därför yrka,

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts hemställan i propositionen nr 149 angående reglering av den årliga lästiden vid folkskolan m. m. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville jämväl vidtaga åtgärder, varigenom lästiden vid folk- och småskolor från och med den 1 juli 1942 bestämmes till 39 veckor.

Stockholm den 15 mars 1939.

David Norman.
